

Horizont, nakladatelství Socialistické akademie, Praha 1969, s. 104.

Publikace byla sestavena ve spolupráci s Informačním ústředím Spojených národů v Praze a přetiskuje — poprvé v českém znění — nejdůležitější dokumenty OSN k lidským právům: Poselství generálního tajemníka ke Dni Spojených národů 1968, Všeobecnou deklaraci lidských práv, Deklaraci práv dítěte, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, výklad prince S. Agy Khana o právu asyly a rezoluci o svobodě informací. Soubor uzavírá pojednání prof. R. Bystrického *Mezinárodní ochrana lidských práv*. V této stručné, ale pronikavé studii je výstižně vysvětlena geneze lidských práv, jejich nerozlučná souvislost s mírem, spojitost s Chartou OSN, problematika a důležitost ratifikace paktů o lidských právech, význam práva na sebeurčení, roku lidských práv i koncepce socialismu s lidskou tváří ve vztahu k uskutečnění těchto práv.

Právo, tj. právní normy a jejich provádění, patří k nejdůležitějším lidským výtvořům a činnostem. Je třeba si přát, aby znalost zejména obou paktů o lidských právech se co nejvíce rozšířila i mezi sociology, jimž pomůže řešit i řadu jejich problémů.

F. P.

Cikánské obyvatelstvo v Československu

Federální statistický úřad provedl letos v lednu třetí statistické šetření o Cikánech v Československu podle stavu k 31. prosinci 1968. Toto šetření, i když bylo užší než v předešlých dvou letech, přineslo některá nová data, např. o rozmístění Cikánů podle obcí v ČSSR. Výsledky šetření jsou obsaženy v 25. svazku Československé statistiky (*Cikánské obyvatelstvo k 31. XII. 1968*), rozbor výsledků ve Zprávách a rozbořech FSÚ, řada Dem (*Cikánské obyvatelstvo v roce 1968*).

Podle posledního šetření je u nás 226 467 Cikánů. Podle odhadů žije u nás 300 000 osob cikánského původu. Znamená to, že kolem 70 000 Cikánů je považováno za „splynuvší s ostatním obyvatelstvem“ a nejsou považováni za Cikány. To dává cikánské otázce u nás zajímavý charakter: ne každý Cikán je cikán, a naopak. V tom však musí říci své slovo cikánologové.

Během roku 1968 přibýlo statisticky pouze 2 474 Cikánů, ačkoli jen přirozenou měnou jich přibýlo 5 905. Znamená to, že 2 431 Cikánů, čili polovina přirozeného přírůstku, byla ze soupisu vypuštěna, resp. integrována, nebo bylo šetření opět neúplné? Pro rok 1968 by to mělo platit v menší míře než v předešlých šetřeních, protože tentokrát bylo šetření prováděno skutečně podle obcí a nikoli podle záznamů na ONV apod. (až na výjimky, jako v městě Plzni atd.). V roce 1967 bylo integrováno kolem 4000 Cikánů.

Z hlediska sociologického je nejzajímavější posun v zastoupení hlavních kulturních kategorií mezi Cikány. V roce 1967 označily orgány národních výborů za Cikány I. kategorie (tj. za nejvyspělejší) celkem 31 % Cikánů. V roce 1968 označily takových Cikánů už 40 %. Do II. kategorie (adaptibilní) zařadily tentokrát 35 % Cikánů oproti 37 % v roce 1967. V nejnižší kategorii III. zůstalo tentokrát zařazeno 25 % Cikánů proti 32 % v roce 1967. Je to jen změna veřejného, resp. úředního mínění nebo skutečnost? Patrně obojí.

Velikost cikánských rodin zůstává na 5,8 příslušníků. Cikánské rodiny se v Českých zemích nepatrně zvětšily na 5,6 příslušníků, na Slovensku se nepatrně zmenšily na 5,8 příslušníků. Přitom přirozená reprodukce v obou zemích je stejná, 32,0 promile životnosti, 5,8 promile úmrtnosti a 26,2 přirozené přírůstkivosti.

V roce 1968 změnilo okres svého bydliště 7 073 Cikánů, což je 31,5 promile v ročním průměru. Je to čtyřnásobek proti celostátnímu úhrnu. Není tedy pohyb Cikánů tak vysoký, jak se obyčejně udává. Mezi Českými zeměmi a Slovenskem bylo loni v pohybu 3 457 obyvatelů, tedy polovina migrace se děla mezi západem a východem republiky. Z tohoto pohybu získaly České země 1 059 Cikánů, což je výsledek „rozptylu“. Zdá se, že dosavadní způsob provádění rozptylu je nejen neefektivní, ale nutno ho odmítnout i z hlediska lidského. Administrativní způsob uskuetečňování rozptylu celé akci více škodí než prospívá, neboť naprosto nepřihlíží k mentalitě cikánského obyvatelstva, k zvláštnostem přibuzenských vztahů mezi Cikány apod.

Řešit cikánskou otázku v Československu znamená vyřešit otázku vyššího ekonomického zapojení Cikánů. Aby k tomu mohlo dojít, nutno vyřešit zvýšení skolarizace dětí nejen v základních školách, ale i ve školách II. a III. stupně. Aby děti mohly úspěšně absolvovat školu, musí k tomu mít podmínky: jazykové a bytové. Zvláštní školy nejsou řešením. Děti se musí naučit česky nebo slovensky a budou prospívat jako jiné děti. Aby mohly prospívat, musí k tomu mít lepší podmínky bydlení. Není to začarovaný kruh, jak by se mohlo zdát. Některé okresy už dosáhly dobrých výsledků: Kladno, Český Krumlov, Písek, Strakonice, Ústí nad Labem, Rychnov nad Kněžnou, Brno-město apod.

K urychlenému řešení cikánské problematiky v ČSSR mohou přispět právě zakládané organizace Cikánů. Na Slovensku již byl založen Svaz Cigánov-Romov na Slovensku, v Českých zemích se připravuje založení Svazu Cikánů-Romů v ČR. Tyto svazy mohou přispět k urychlené integraci a začlenění cikánského obyvatelstva do československé populace bez nepříznivých stránek asimilace. Cikánologie by se pak měla stát rovnocenným partnerem ostatních disciplín v bádání o vývoji jednotlivých etnik v našem státě. Čtvrt miliónu Cikánů je dost velká společenská skupina, aby si zasloužila podrobnější studium. Číslo 3 letošní Demografie poskytlo polovinu svého rozsahu pří-